

УДК 364.044:352.071

DOI <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2026-2-79-89>

Лях Тетяна Леонідівна,

кандидат педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна.

t.liakh@kubg.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-8807-0497>

Scopus: 57192588245

Researcher ID: N-5194-2015

Діброва Олег Владиславович,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,
керівник проєктів Всеукраїнського громадського центру «Волонтер»,
м. Київ, Україна.

o.dibrova.asp@kubg.edu.ua

<https://orcid.org/0009-0006-7236-8404>

ОЦІНЮВАННЯ ПРОБЛЕМ І ПОТРЕБ НАСЕЛЕННЯ ДЕОКУПОВАНИХ ГРОМАД ЯК ОСНОВА ПЛАНУВАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ПРОГРАМ

Постановка проблеми. Повномасштабна війна Російської Федерації проти України призвела не лише до руйнування інфраструктури та економічних втрат, але й до глибоких трансформацій соціального життя українських громад. Особливо складні процеси відбуваються у територіальних громадах, що перебували під тимчасовою окупацією та були деокуповані внаслідок бойових дій. У цих громадах поєднуються наслідки тривалого інституційного вакууму, значні демографічні зміни, високий рівень психосоціального напруження, розрив соціальних зв'язків, а також порушення системи надання соціальних послуг. Повернення до нормального функціонування громади відбувається в умовах постійної невизначеності, безпекових ризиків та обмежених ресурсів.

У таких умовах гуманітарні програми відіграють ключову роль у підтримці населення та відновленні базових соціальних функцій громади. Проте ефективність гуманітарного реагування значною мірою залежить від того,

наскільки воно спирається на реальне розуміння проблем і потреб населення. Для громад, що пережили окупацію, це питання набуває особливої складності. Формальні статистичні дані часто не відображають реальної ситуації, структура населення швидко змінюється через повернення або відтік мешканців, а самі проблеми мають багатовимірний характер - від втрати житла і роботи до глибоких психологічних травм та ослаблення довіри між людьми.

З точки зору практики соціальної роботи та розвитку громад оцінювання потреб населення не може розглядатися лише як технічна процедура збору інформації. У деокупованих громадах це, передусім, процес відновлення комунікації між різними групами мешканців, місцевою владою, громадськими організаціями та зовнішніми акторами гуманітарної допомоги. Саме тому якість оцінювання значною мірою визначається не тільки обраними методами дослідження, а й рівнем довіри, здатністю дослідників працювати у травмованому

соціальному середовищі та розумінням локального контексту.

Міжнародний досвід оцінювання потреб у постконфліктних і кризових територіях засвідчує, що ефективні гуманітарні програми базуються на поєднанні кількох підходів: використанні різних джерел даних, залученні місцевих акторів до процесу аналізу проблем, а також врахуванні соціальної динаміки громади. Водночас український досвід деокупації територій демонструє низку специфічних викликів, які ще недостатньо осмислені у наукових дослідженнях. Йдеться, зокрема, про труднощі збору достовірної інформації у громадах із нестабільною демографічною структурою, про етичні аспекти роботи з людьми, що пережили травматичний досвід окупації, а також про необхідність узгодження гуманітарних програм із довгостроковими процесами відновлення та розвитку громад.

Практика роботи у деокупованих територіальних громадах показує, що оцінювання проблем і потреб населення часто стає першим етапом формування спільного бачення майбутнього громади. Саме у процесі обговорення проблем, визначення пріоритетів і пошуку ресурсів відбувається поступове відновлення соціальної згуртованості та формування партнерств між різними акторами місцевого розвитку.

У цьому контексті особливого значення набуває дослідження особливостей і викликів оцінювання проблем і потреб населення деокупованих громад як основи планування гуманітарних програм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку територіальних громад, організації соціальної роботи та планування гуманітарних програм в умовах війни в останні роки стала предметом активних наукових досліджень. Водночас питання оцінювання проблем і потреб населення деокупованих громад лише поступово формується як окремий напрям наукового аналізу.

Теоретичні засади розуміння громади як соціального та інституційного утворення розкрито у працях українських дослідників публічного управління та соціальних наук. Зокрема,

дослідження генези поняття громади, його еволюції та змістового наповнення представлені у роботах В. Сливчука, який аналізує політичні та соціальні аспекти формування цього поняття (Сливчук, 2024). Подібну проблематику розглядають також Д. Заяць та Ю. Лагойда, які досліджують історичний розвиток інституту територіальної громади та становлення відповідної термінології у науковому дискурсі (Заяць, Лагойда, 2024). У свою чергу, Т. Тарасенко аналізує правові аспекти функціонування територіальної громади як юридичної особи публічного права та її місце у системі місцевого самоврядування (Тарасенко, 2023).

Важливе значення для розуміння ролі громади в системі публічного управління мають також дослідження Р. Думіна, у яких громада розглядається як ключовий елемент місцевого самоврядування та інституційний простір реалізації місцевої демократії (Думін, 2024). Водночас М. Вяхірев акцентує увагу на проєктному підході у сфері планування інтегрованого розвитку територіальних громад (Вяхірев, 2020). У контексті розвитку територій та формування політики місцевого розвитку Ю. Петрушенко та Ю. Шкурко наголошують на необхідності переходу від традиційного підходу до розвитку територій до моделі розвитку, зорієнтованого на людину та її потреби (Петрушенко, Шкурко, 2011).

Окремий напрям досліджень присвячений функціонуванню територіальних громад у кризових умовах, зокрема під час війни. Так, О. Західна та К. Закорко аналізують особливості діяльності об'єднаних територіальних громад в умовах воєнного стану та підкреслюють зростання ролі місцевих інституцій у забезпеченні життєдіяльності населення (Західна, Закорко, 2022). У аналітичній доповіді Національного інституту стратегічних досліджень місцеве самоврядування розглядається як один із ключових чинників стійкості тилу, що забезпечує координацію гуманітарної допомоги та підтримку населення у кризових умовах (Потапенко та ін., 2023).

Питання надання соціальних послуг та організації соціальної роботи в умовах збройного конфлікту висвітлюються у роботах І. Панова,

який аналізує роль органів місцевого самоврядування у забезпеченні соціальних послуг у кризових умовах (Панов, 2024). Практичні аспекти соціальної роботи та підтримки населення, що постраждало від воєнних дій, досліджуються у роботі Н. Гевчук та Д. Вапняр, де представлено досвід організації соціальної допомоги у територіальних громадах, які зазнали впливу війни (Гевчук, Вапняр, 2024).

Важливий внесок у розвиток сучасного наукового дискурсу соціальної роботи зроблено у колективному навчальному посібнику «Актуальні питання соціальної роботи», у якому розглядаються сучасні підходи до організації соціальної роботи, розвитку соціальних послуг та підтримки вразливих груп населення в умовах суспільних трансформацій (Денисюк та ін., 2023).

Проблематика відновлення громад та розвитку їх соціального потенціалу розглядається також у контексті формування соціального капіталу. Зокрема, у роботі О. Діброви підкреслюється значення горизонтальних зв'язків і соціального капіталу для відновлення деокупованих територіальних громад (Діброва, 2025). Подібний підхід представлений і у дослідженнях Л. Горбатої, яка розглядає соціальну згуртованість та стійкість громад як ключові передумови їх сталого розвитку (Горбата, 2024).

У сучасних умовах важливу роль у підтримці населення та відновленні громад відіграє громадянське суспільство. Так, Я. Мартинюк досліджує організацію волонтерської діяльності у територіальних громадах, підкреслюючи її значення для вирішення соціальних проблем та мобілізації ресурсів громади (Мартинюк, 2022). У свою чергу, Ж. Петрочко та Т. Лях аналізують потенціал волонтерства для розвитку деокупованих громад, наголошуючи на його ролі у підтримці соціальної згуртованості та активізації громадянської участі (Петрочко, Лях, 2024).

У контексті сучасних трансформацій соціальної роботи окрему увагу приділяють також питанням цифровізації соціальних послуг та підтримки вразливих груп населення. Зокрема, С. Гулько та В. Лях аналізують можливості

використання цифрових технологій для підтримки внутрішньо переміщених осіб у громадах України та підвищення доступності соціальних послуг (Gunko, Liakh, 2026).

Разом із тим аналіз наукових джерел свідчить, що попри значну кількість досліджень, присвячених розвитку територіальних громад, організації соціальної роботи та відновленню соціальної інфраструктури, питання системного оцінювання проблем і потреб населення деокупованих громад у контексті планування гуманітарних програм залишається недостатньо дослідженим. Саме це зумовлює актуальність подальшого наукового аналізу особливостей оцінювання потреб населення деокупованих територіальних громад та використання результатів такого оцінювання для формування ефективних гуманітарних програм.

Метою статті є аналіз викликів і специфіки оцінювання проблем і потреб населення деокупованих громад у контексті планування гуманітарних програм на основі поєднання теоретичного аналізу та результатів фокус-групових досліджень за участю фахівців із соціальної роботи, представників неурядових організацій і місцевих активістів деокупованої Великоолександрівської територіальної громади.

Виклад основного матеріалу. Оцінювання проблем і потреб населення громади є одним із ключових етапів планування соціальних програм, гуманітарних інтервенцій та стратегій розвитку територій. У сучасній теорії соціальної роботи та розвитку громад needs assessment розглядається як системний процес збору, аналізу та інтерпретації інформації про соціальні проблеми, ресурси та потенціал громади з метою прийняття обґрунтованих управлінських і програмних рішень.

У гуманітарному секторі оцінювання потреб населення виконує кілька важливих функцій. По-перше, воно дозволяє визначити реальні масштаби проблем та ідентифікувати найбільш вразливі групи населення. По-друге, результати оцінювання є основою для формування пріоритетів гуманітарної допомоги. По-третє, системне оцінювання дозволяє уникнути дублювання програм різними організаціями

та сприяє більш ефективному використанню обмежених ресурсів.

У практиці соціальної роботи оцінювання потреб громади базується на кількох принципових підходах. Одним із них є людиноцентричний підхід, що передбачає врахування досвіду та бачення самих мешканців громади. Важливим є також принцип участі громади у процесі визначення проблем і пошуку шляхів їх вирішення. Такий підхід дозволяє не лише отримати більш точну інформацію про потреби населення, але й сприяє підвищенню рівня довіри між мешканцями, місцевою владою та організаціями, які реалізують гуманітарні програми.

У контексті кризових і постконфліктних територій особливого значення набуває поєднання різних методів збору інформації. Поряд із аналізом статистичних даних використовуються соціологічні опитування, фокус-групові дискусії, глибинні інтерв'ю, експертні опитування та методи картування ресурсів громади. Використання комбінованих методів дозволяє отримати більш комплексне уявлення про проблеми населення та фактори, що впливають на відновлення громади.

Водночас у громадах, що пережили окупацію, процес оцінювання потреб має свої специфічні обмеження і потребує адаптації методологічних підходів до складних соціальних умов.

Деокуповані громади характеризуються складним поєднанням соціальних, економічних та психологічних проблем, що формувалися протягом періоду окупації та загострилися після її завершення. Порушення роботи місцевих інституцій, руйнування інфраструктури, масове переміщення населення та значний рівень травматичного досвіду створюють ситуацію, у якій стандартні підходи до оцінювання потреб часто виявляються недостатніми.

Однією з ключових проблем є обмеженість достовірних статистичних даних. Під час окупації діяльність органів місцевого самоврядування часто була призупинена або значно обмежена, що призвело до втрати значної частини адміністративної інформації. Після деокупації громади стикаються з труднощами у визначенні

актуальної чисельності населення, оскільки значна частина мешканців виїхала, а процес їх повернення відбувається поступово.

Ще одним важливим фактором є високий рівень психосоціальної травматизації населення. Люди, які пережили окупацію, часто мають досвід насильства, втрат, тривалого перебування у стані страху та невизначеності. Це впливає як на їх готовність брати участь у дослідженнях, так і на характер інформації, яку вони готові повідомляти.

Крім того, у деокупованих громадах спостерігається зниження рівня довіри до інституцій. Досвід життя в умовах окупації, інформаційний тиск та складна безпекова ситуація формують обережне ставлення до представників державних структур або зовнішніх організацій. У таких умовах процес оцінювання потреб потребує значної уваги до етичних аспектів дослідження та побудови довірливих відносин із громадою.

Особливістю деокупованих територій є також динамічний характер соціальної ситуації. Повернення мешканців, відновлення інфраструктури, поява нових гуманітарних програм та зміни у системі соціальних послуг призводять до швидкої трансформації потреб населення. У результаті оцінювання потреб не може розглядатися як одноразова дослідницька процедура, а має бути постійним процесом моніторингу ситуації у громаді.

Узагальнення результатів аналізу практики оцінювання потреб у деокупованих громадах дозволяє виокремити низку ключових викликів, що впливають на якість отриманої інформації та ефективність подальшого планування гуманітарних програм. Основні з них та можливі підходи до їх подолання узагальнено у таблиці 1.

Із метою глибшого розуміння особливостей оцінювання потреб у деокупованих громадах було проведено фокус-групове дослідження у Великоолександрівській територіальній громаді Херсонської області. До участі у фокус-групах були залучені фахівці із соціальної роботи, представники неурядових організацій, місцеві активісти та фахівці, які безпосередньо працюють із населенням громади.

Таблиця 1

Основні виклики оцінювання проблем і потреб населення деокупованих громад та можливі підходи до їх подолання

Виклики	Прояви у деокупованих громадах	Можливі підходи до подолання
Обмеженість достовірних статистичних даних	Втрата адміністративних даних під час окупації, відсутність актуальної інформації про структуру населення	Використання кількох джерел інформації: локальних реєстрів, даних гуманітарних організацій, експертних оцінок фахівців громади
Невизначеність чисельності населення	Міграція мешканців, поступове повернення населення, сезонні переміщення	Регулярне оновлення даних, використання якісних методів дослідження (фокус-групи, інтерв'ю)
Високий рівень психосоціальної травматизації населення	Небажання брати участь у дослідженнях, емоційна вразливість респондентів	Використання травма-інформованого підходу, залучення місцевих фахівців та соціальних працівників
Низький рівень довіри до інституцій	Обережне ставлення до представників державних структур або зовнішніх організацій	Проведення досліджень за участі локальних організацій, прозорість дослідницьких процедур
Комплексний характер проблем	Поєднання соціальних, економічних, психологічних і безпекових проблем	Міждисциплінарний підхід до оцінювання потреб
Динамічність ситуації у громаді	Швидка зміна потреб населення у процесі відновлення	Регулярний моніторинг потреб населення та гнучке планування гуманітарних програм

Обговорення дозволило виокремити кілька груп проблем, які мають ключове значення для населення громади. Насамперед учасники дослідження звернули увагу на значні руйнування житлового фонду та об'єктів соціальної інфраструктури. Пошкодження або повне знищення житла створює довготривалі проблеми для значної частини мешканців громади та ускладнює процес повернення населення.

Важливою проблемою залишається обмежений доступ до соціальних послуг. Після деокупації громади система соціальної підтримки відновлюється поступово, і багато фахівців змушені працювати у складних умовах обмежених ресурсів.

Окрему групу проблем становлять питання психосоціальної підтримки населення. Учасники фокус-груп підкресливали, що значна частина мешканців громади пережила складний травматичний досвід, який впливає на їх психологічний стан, міжособистісні відносини та здатність планувати майбутнє.

Водночас учасники дослідження наголошували на важливості розвитку локальних ініціатив і залучення мешканців до процесів відновлення громади. За їх словами, участь людей у спільному обговоренні проблем і плануванні змін сприяє поступовому відновленню довіри та соціальної згуртованості.

Результати дослідження підтверджують, що ефективне планування гуманітарних програм у деокупованих громадах неможливе без системного оцінювання проблем і потреб населення. Саме результати оцінювання дозволяють визначити пріоритетні напрями гуманітарної підтримки та сформувані програми, які відповідають реальним потребам громади.

Для деокупованих територій особливо важливим є поєднання короткострокових гуманітарних інтервенцій із довгостроковими програмами відновлення громад. Йдеться не лише про відновлення інфраструктури, але й про підтримку соціальних послуг, розвиток громадянської активності та зміцнення соціальної згуртованості.

У цьому контексті оцінювання потреб може розглядатися як інструмент не лише гуманітарного реагування, але й стратегічного розвитку громади. Залучення місцевих фахівців, громадських організацій і мешканців до процесу оцінювання дозволяє сформувані більш реалістичне бачення проблем і сприяє формуванню партнерств, необхідних для відновлення громади.

З метою глибшого розуміння особливостей оцінювання потреб у деокупованих громадах було проведено фокус-групове дослідження у Великоолександрівській територіальній громаді Херсонської області. До участі

у фокус-групах були залучені фахівці із соціальної роботи, представники неурядових організацій, місцеві активісти та фахівці, які безпосередньо працюють із населенням громади.

Обговорення у фокус-групах дозволило не лише окреслити ключові проблеми, з якими стикається населення громади, але й глибше зрозуміти особливості їх сприйняття фахівцями соціальної сфери та представниками громадського сектору, які щоденно працюють із мешканцями громади. У подальшому викладі подано окремі узагальнені висловлювання учасників фокус-груп, що ілюструють типові позиції представників соціальної сфери та громадського сектору громади.

Обговорення дозволило виокремити кілька груп проблем, які мають ключове значення для населення громади. Насамперед учасники дослідження звернули увагу на значні руйнування житлового фонду та об'єктів соціальної інфраструктури. Пошкодження або повне знищення житла створює довготривалі проблеми для значної частини мешканців громади та ускладнює процес повернення населення. Як зазначив один із учасників фокус-групи, *«по документах у нас одне, а коли починаєш ходити по селах і говорити з людьми, то бачиш зовсім іншу картину. Дуже багато проблем просто не потрапляє у звіти»* (учасник фокус-групи, фахівець соціальної роботи).

Важливою проблемою залишається обмежений доступ до соціальних послуг. Після деокупації громади система соціальної підтримки відновлюється поступово, і багато фахівців змушені працювати у складних умовах обмежених ресурсів. Учасники обговорення підкреслювали, що потреби населення часто значно ширші, ніж ті можливості підтримки, які сьогодні доступні на місцевому рівні.

Окрему групу проблем становлять питання психосоціальної підтримки населення. Учасники фокус-груп підкреслювали, що значна частина мешканців громади пережила складний травматичний досвід, який впливає на їх психологічний стан, міжособистісні відносини та здатність планувати майбутнє. За словами одного з учасників обговорення, *«люди дуже по-різному пережили той період. Є ті, хто*

готовий говорити і щось планувати, а є ті, хто досі живе одним днем і не дуже довіряє нікому» (учасник фокус-групи, представник громадської організації).

Водночас учасники дослідження наголошували на важливості розвитку локальних ініціатив і залучення мешканців до процесів відновлення громади. За їх словами, участь людей у спільному обговоренні проблем і плануванні змін сприяє поступовому відновленню довіри та соціальної згуртованості. Один із місцевих активістів зауважив, що *«коли програми приходять уже готовими, вони не завжди попадають у те, що людям реально потрібно. Тому дуже важливо, щоб спочатку слухали громаду»* (учасник фокус-групи, місцевий активіст).

Водночас у дискусіях звучала й інша важлива думка: сам процес обговорення проблем громади має позитивний соціальний ефект. Як зазначив один із учасників фокус-групи, *«коли людей питають про їхні проблеми і вони бачать, що їх слухають, це вже трохи повертає відчуття, що громада знову починає жити»* (учасник фокус-групи, фахівець соціальної роботи).

Наведені висловлювання учасників фокус-груп свідчать про важливу особливість оцінювання потреб у деокупованих громадах. Йдеться не лише про виявлення конкретних соціальних проблем, але й про необхідність врахування соціального контексту громади, зокрема рівня довіри, психологічного стану населення та готовності мешканців до участі у процесах відновлення. Польові дані показують, що ефективне оцінювання потреб у таких громадах має поєднувати аналітичну функцію збору інформації з елементами комунікації та залучення громади до визначення пріоритетів розвитку.

Результати дослідження підтверджують, що ефективне планування гуманітарних програм у деокупованих громадах неможливе без системного оцінювання проблем і потреб населення. Саме результати оцінювання дозволяють визначити пріоритетні напрями гуманітарної підтримки та сформулювати програми, які відповідають реальним потребам громади.

Для деокупованих територій особливо важливим є поєднання короткострокових

гуманітарних інтервенцій із довгостроковими програмами відновлення громад. Йдеться не лише про відновлення інфраструктури, але й про підтримку соціальних послуг, розвиток громадянської активності та зміцнення соціальної згуртованості.

У цьому контексті оцінювання потреб може розглядатися не лише як інструмент гуманітарного реагування, але і як важливий механізм формування спільного бачення пріоритетів відновлення та розвитку громади. Залучення місцевих фахівців, громадських організацій і мешканців до процесу оцінювання дозволяє сформувати більш реалістичне бачення проблем і сприяє формуванню партнерств, необхідних для відновлення громади.

Висновки і рекомендації. Проведене дослідження засвідчує, що оцінювання проблем і потреб населення деокупованих громад є ключовим інструментом планування гуманітарних програм і водночас складним дослідницьким та управлінським процесом. Специфіка таких громад полягає у поєднанні наслідків тривалої окупації, масштабних соціальних втрат та динамічних процесів відновлення, що суттєво впливає на характер проблем і потреб населення.

Аналіз теоретичних підходів і результатів фокус-групового дослідження дозволив виділити низку ключових викликів оцінювання потреб у деокупованих територіях. Серед них особливої уваги потребують обмеженість достовірних статистичних даних, труднощі визначення актуальної чисельності населення, високий рівень психосоціальної травматизації мешканців, зниження довіри до інституцій, а також комплексний і динамічний характер проблем громади.

Результати дослідження підтверджують, що оцінювання потреб у деокупованих громадах не може обмежуватися використанням стандартних методів збору інформації. Ефективні підходи до оцінювання потреб повинні передбачати поєднання кількісних і якісних методів дослідження, активне залучення місцевих фахівців, представників громадських організацій та самих мешканців громади, а також врахування травма-інформованих підходів у роботі з населенням.

Важливим результатом дослідження є усвідомлення того, що процес оцінювання потреб у деокупованих громадах виконує не лише аналітичну функцію, але й соціальну. Саме у процесі обговорення проблем і визначення пріоритетів відбувається поступове відновлення комунікації між різними групами мешканців, формування довіри до інституцій та зміцнення соціальної згуртованості громади.

У цьому контексті оцінювання потреб населення може розглядатися як важливий інструмент не лише планування гуманітарних програм, але й підтримки процесів відновлення та розвитку громад. Використання результатів такого оцінювання дозволяє більш обґрунтовано визначати пріоритети гуманітарної допомоги, забезпечувати координацію діяльності різних організацій та сприяти формуванню програм, спрямованих на довгострокову стійкість громад.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням адаптованих методологій оцінювання потреб населення у громадах, що пережили окупацію, а також із дослідженням ролі локальних акторів і громадських ініціатив у процесах гуманітарного реагування та відновлення територій.

Література

1. Актуальні питання соціальної роботи : навч. посіб. / О. Денисюк та ін. ; ред.: О. Епель, Т. Лях, І. Силантьєва. Ужгород : РІК-У, 2023. 420 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/47338/>
2. Вяхірев М. О. Проектний підхід у сфері планування інтегрованого розвитку територіальних громад. *Public Administration and Management: Modern Scientific Discussions: Collective Monographs*. Рига : «Baltija Publishing», 2020. С. 96–112. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-022-3-6>
3. Гевчук Н. С., Вапняр Д. В. Оцінка соціальної роботи із постраждалими від воєнних дій в об'єднаній територіальній громаді. *Соціальна робота та психологія: освіта і наука*. 2024. № 2. С. 17–23. DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-1351/2024-2-3>
4. Діброва О. Розвиток горизонтальних зв'язків і соціального капіталу в деокупованих територіальних

громадах. *Актуальні проблеми соціальної роботи та соціального забезпечення: європейський та національний вимір : Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Луцьк, 29 трав. – 30 жовт. 2025 р.). Луцьк, 2025. С. 68–72. URL: <https://drive.google.com/file/d/1ac6mJdL8V0xL1CxpctjCKeurwVjbs5Q/view?usp=sharing>

5. Думін Р. Роль та місце територіальної громади в системі місцевого самоврядування України. *Bulletin of Lviv National Environmental University. Series AIC Economics*. 2024. № 31. С. 170–175. DOI: <https://doi.org/10.31734/economics2024.31.024>

6. Петрушенко Ю. М., Шкурко Ю. І. Економічне регулювання розвитку громади: розвиток території чи розвиток, зорієнтований на людину? *Економічні проблеми сталого розвитку : тези доповідей науково-технічної конференції викладачів, співробітників, аспірантів і студентів факультету економіки та менеджменту, присвяченої дню науки в Україні* (Суми, 18-22 квітня 2011 року). Суми : СумДУ, 2011. Ч. 4. С. 84–85. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/12192> (дата звернення: 06.03.2026).

7. Західна О. Р., Закорко К. К. Функціонування об'єднаних територіальних громад в умовах воєнного стану. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2022. № 14. С. 78–84. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.14.10>

8. Заяць Д., Лагойда Ю. Територіальні громади в Україні: питання тяглості традицій в історичному контексті та генеза термінології. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. 2024. № 7. С. 34–47. DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2024-7-34-47>

9. Мартинюк Я. Організація волонтерської діяльності в умовах територіальної громади. *Humanitas*. 2022. № 6. С. 38–43. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.6.6>

10. Місцеве самоврядування як чинник стійкості тилу: Аналітична доповідь / В. Г. Потапенко, В. О. Баранник, Н. В. Бахур та ін.; за ред. В. Г. Потапенка. Київ : НІСД, 2023. 54 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/niss-analytrep.2023.02>

11. Панов І. В. Роль органів місцевого самоврядування в забезпеченні соціальних послуг в умовах збройного конфлікту. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2024. № 47. С. 225–235. DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2024-47-1-225-235>

12. Петрочко Ж., Лях Т. Потенціал волонтерства для розвитку деокупованих громад. *Humanitas*. 2024. № 3. С. 202–207. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.28>

13. Сливчук В. Генеза поняття «громада»: політологічний аналіз. *Вісник прикарпатського університету. Серія: Політологія*. 2024. № 18. С. 310–319. DOI: <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2024-18-31>

14. Тарасенко Т. Територіальна громада як юридична особа публічного права: загальні проблеми теорії та практики. *Аспекти публічного управління*. 2023. Т. 11, № 2. С. 31–39. DOI: <https://doi.org/10.15421/152316>

15. Gunko S., Liakh V. Digitalising social work support for internally displaced persons in Ukrainian communities. *Social work in wartime Ukraine: changing the professional landscape : monograph* / Ed. T. Semigina. Tallinn, 2026. С. 155–186. URL: <https://teadmus.org/main-publications/sm-102> (дата звернення: 01.03.2026).

16. Горбата Л. Стійкість та соціальна згуртованість як основа сталого розвитку територіальних громад. *Public Administration and Social Work*. 2024. Т. 2. С. 40–45. DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-1319/2024-2-7>

References

1. Denysiuk, O. et al. (2023). Aktualni pytannia sotsialnoi roboty [Current issues of social work]. Ed. O. Epel, T. Liakh, I. Sylantieva. Uzhhorod: RIK-U. Retrieved from <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/47338/> [in Ukrainian].

2. Viakhiriev, M. O. (2020). Proiektnyi pidkhid u sferi planuvannia intehrovanoho rozvytku terytorialnykh hromad [Project-Based Approach to Planning the Integrated Development of Territorial Communities]. In: *Public administration and management: Modern scientific discussions*. (pp. 96–112). Ryha: “Baltija Publishing”. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-022-3-6> [in Ukrainian].

3. Hevchuk, N. S., & Vapniar, D. V. (2024). Otsinka sotsialnoi roboty iz postrazhdalymy vid voiennykh dii v obiednanii terytorialnii hromadi [Evaluation of social work with victims of war in an amalgamated territorial community]. *Sotsialna robota ta psykholohiia: Osvita i nauka – Social work and Psychology: Education and Science*, (2), 17–23. DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-1351/2024-2-3> [in Ukrainian].

4. Dibrova, O. (2025). Rozvytok horyzontalnykh zviazkiv i sotsialnoho kapitalu v deokupovanykh terytorialnykh hromadakh [Development of horizontal ties and social capital in de-occupied communities]. In: S. Cherneta (Ed.), *Aktualni problemy sotsialnoi roboty ta sotsialnoho zabezpechennia: yevropeiskyi ta natsionalnyi vymir – Current Problems of Social Work and Social Security: European and National Dimension*.

(pp. 68–72). Lutsk. Retrieved from <https://drive.google.com/file/d/1ac6mJdL8V0xL1CxptjCKeurwVjbs5Q/view?usp=sharing> [in Ukrainian].

5. Dumin, P. (2024). Rol ta mistse terytorialnoi hromady v systemi mistsevoho samovriaduvannia Ukrainy [The role and place of a territorial community in the system of local self-government of Ukraine]. *Bulletin of Lviv National Environmental University. Series «AIC Economics»*, (31), 170–175. DOI: <https://doi.org/10.31734/economics2024.31.024> [in Ukrainian].

6. Petrushenko, Yu. M., & Shkurko, Yu. I. (2011). Ekonomichne rehuliuвання rozvytku hromady: rozvytok terytorii chy rozvytok, zorientovanyi na liudynu? [Economic regulation of community development: territory-oriented or human-oriented development?]. *Ekonomichni problemy staloho rozvytku – Economic problems of sustainable development: abstracts of reports of the scientific and technical conference*. (Part 4, pp. 84–85). Sumy: SumDU. Retrieved from <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/12192> [in Ukrainian].

7. Zakhidna, O. R., & Zakorko, K. K. (2022). Funktsionuvannia obiednanykh terytorialnykh hromad v umovakh voiennoho stanu [Functioning of the united territorial communities under the conditions of the state of martial]. *Tavriyskiy naukovyi visnyk. Seriya: Ekonomika – Taurida Scientific Herald. Series: Economics*, (14), 78–84. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.14.10> [in Ukrainian].

8. Zaiats, D., & Lahoida, Yu. (2024). Terytorialni hromady v ukraini: pytannia tiahlosti tradytsii v istorychnomu konteksti ta geneza terminolohii [The territorial communities in Ukraine: traditional influence in historical context and the genesis of terminology]. *Publichne upravlinnia: kontseptsii, paradyhma, rozvytok, udoskonalennia – Public Administration: Concepts, Paradigm, Development, Improvement*, (7), 34–47. DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2024-7-34-47> [in Ukrainian].

9. Martyniuk, Ya. (2022). Orhanizatsiia volonterskoi diialnosti v umovakh terytorialnoi hromady [Organization of volunteer activities in a territorial community]. *Humanitas*, (6), 38–43. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.6.6> [in Ukrainian].

10. Potapenko, V. H., Barannyk, V. O., Bakhur, N. V. et al. (2023). Mistseve samovriaduvannia yak chynnyk stiikosti tylu [Local Self-Government as a Factor in Strengthening Home Front Resilience]. Kyiv. DOI: <https://doi.org/10.53679/niss-analytrep.2023.02> [in Ukrainian].

11. Panov, I. V. (2024). Rol orhaniv mistsevoho samovriaduvannia v zabezpechenni sotsialnykh posluh v umovakh zbroinoho konfliktu [The role of local self-government bodies in providing social services in conditions of armed conflict]. *Aktualni problemy prava: teoriia i praktyka – Topical Issues of Law: Theory and Practice*, (47), 225–235. DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2024-47-1-225-235> [in Ukrainian].

12. Petrochko, Zh., & Liakh, T. (2024). Potentsial volonterstva dlia rozvytku deokupovanykh hromad [The potential of volunteering for development of deoccupied communities]. *Humanitas*, (3), 202–207. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.28> [in Ukrainian].

13. Slyvchuk, V. (2024). Heneza poniattia «hromada»: Politolohichniy analiz [Genesis of the concept of «community»: a political analysis]. *Visnyk prykarpat'skoho universytetu. seriya: Politolohiia – Newsletter of Precarpathian University. Politicalology*, (18), 310–319. DOI: <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2024-18-31> [in Ukrainian].

14. Tarasenko, T. (2023). Terytorialna hromada yak yurydychna osoba publichnoho prava: Zahalni problemy teorii ta praktyky [Territorial Community as a Legal Entity of Public Law: General Problems of Theory and Practice]. *Aspekty publichnoho upravlinnia – Public Administration Aspects*, 11(2), 31–39. DOI: <https://doi.org/10.15421/152316> [in Ukrainian].

15. Gunko, S., & Liakh, V. (2026). Digitalising social work support for internally displaced persons in Ukrainian communities. In: T. Semigina (Ed.), *Social work in wartime Ukraine: Changing the professional landscape*. (pp. 155–186). Teadmus. Retrieved from <https://teadmus.org/main-publications/sm-102>

16. Horbata, L. (2024). Stiikist ta sotsialna zghurtovanist yak osnova staloho rozvytku terytorialnykh hromad [Sustainability and social cohesion as the basis of sustainable development of territorial communities]. *Public Administration and Social Work*, (2), 40–45. DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-1319/2024-2-7> [in Ukrainian].

Лях Т. Л., Діброва О. В. Оцінювання проблем і потреб населення деокупованих громад як основа планування гуманітарних програм

Повномасштабна війна Російської Федерації проти України спричинила масштабні соціальні, економічні та гуманітарні втрати, що особливо відчутні у територіальних громадах, які перебували під тимчасовою окупацією та були деокуповані у ході бойових дій. Після деокупації такі громади стикаються з комплексом проблем, пов'язаних із руйнуванням інфраструктури, демографічними втратами, масовим переміщенням населення, порушенням системи надання соціальних послуг, високим рівнем психосоціальної травматизації та зниженням соціальної згуртованості. У цих умовах особливого значення набуває оцінювання проблем і

потреб населення деокупованих громад як необхідна передумова планування ефективних гуманітарних програм та програм відновлення територій.

Метою статті є аналіз особливостей і викликів оцінювання проблем і потреб населення деокупованих громад у контексті планування гуманітарних програм. Дослідження ґрунтується на використанні теоретичних методів аналізу наукових джерел та узагальнення практик гуманітарного реагування, а також на результатах фокус-групових досліджень за участю фахівців із соціальної роботи, представників неурядових організацій і місцевих активістів деокупованої Великоолександрівської територіальної громади.

У статті обґрунтовано значення системного оцінювання потреб населення як основи для визначення пріоритетів гуманітарної допомоги та формування програм соціальної підтримки. Визначено основні виклики, що виникають у процесі оцінювання потреб деокупованих громад, серед яких обмеженість достовірних статистичних даних, складність визначення актуальної чисельності населення, високий рівень психосоціальної травматизації мешканців, зниження рівня довіри до інституцій, а також комплексний і динамічний характер проблем, що поєднують соціальні, економічні, психологічні та безпекові аспекти.

У роботі підкреслено важливість застосування людиноцентричного та травма-інформованого підходів у процесі збору інформації про потреби населення, а також доцільність поєднання кількісних і якісних методів дослідження, зокрема соціологічних опитувань, фокус-групових інтерв'ю та глибинних інтерв'ю з представниками громад і фахівцями соціальної сфери. Наголошено на значенні залучення місцевих органів влади, громадських організацій, волонтерських ініціатив та мешканців громад до процесу оцінювання потреб і планування гуманітарних програм.

Зроблено висновок, що ефективне оцінювання проблем і потреб населення деокупованих громад є важливим інструментом формування обґрунтованих гуманітарних програм, спрямованих на відновлення соціальної інфраструктури, підтримку вразливих груп населення, зміцнення соціальної згуртованості та підвищення стійкості громад до кризових викликів.

Ключові слова: громада, деокупована громада, оцінювання потреб населення, гуманітарна програма, соціальна робота в умовах війни, гуманітарне реагування, відновлення громад, соціальні послуги, психосоціальна підтримка, соціальна згуртованість.

Liakh T. L., Dibrova O. V. Assessment of problems and needs of the population in de-occupied communities as a basis for planning humanitarian programs

The full-scale war of the Russian Federation against Ukraine has caused large-scale social, economic and humanitarian losses that are particularly evident in territorial communities that were under temporary occupation and were later de-occupied during military operations. After de-occupation, such communities face a complex set of problems related to the destruction of infrastructure, demographic losses, mass displacement of the population, disruption of the social service delivery system, a high level of psychosocial traumatization and a decline in social cohesion. In these circumstances, assessing the problems and needs of the population of de-occupied communities becomes especially important as a necessary prerequisite for planning effective humanitarian programmes and recovery initiatives.

The purpose of the article is to analyse the specific features and challenges of assessing the problems and needs of the population of de-occupied communities in the context of humanitarian programme planning. The study is based on theoretical methods, including the analysis of scientific literature and the generalisation of humanitarian response practices, as well as on the results of focus group discussions conducted with social work professionals, representatives of non-governmental organisations and local activists from the de-occupied Velykooleksandrivska territorial community.

The article substantiates the importance of systematic needs assessment as a basis for identifying priorities for humanitarian assistance and designing social support programmes. The main challenges arising in the process of assessing the needs of de-occupied communities are identified, including the limited availability of reliable statistical data, difficulties in determining the current population size, a high level of psychosocial trauma among residents, reduced trust in institutions, as well as the complex and dynamic nature of problems that combine social, economic, psychological and security dimensions.

The study emphasises the importance of applying people-centred and trauma-informed approaches in the process of collecting information about the needs of the population, as well as the relevance of combining quantitative and qualitative research methods, including sociological surveys, focus group discussions and in-depth interviews with community representatives and social sector professionals. Particular attention is paid to the importance of involving local authorities, civil society organisations, volunteer initiatives and community members in the process of needs assessment and humanitarian programme planning.

It is concluded that effective assessment of the problems and needs of the population of de-occupied communities

is an important tool for developing evidence-based humanitarian programmes aimed at restoring social infrastructure, supporting vulnerable population groups, strengthening social cohesion and enhancing community resilience to crisis challenges.

Key words: community, de-occupied community, population needs assessment, humanitarian programme, social work in wartime, humanitarian response, community recovery, social services, psychosocial support, social cohesion.

Дата першого надходження статті до видання: 10.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 08.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 31.05.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

